

TANULMÁNYOK A BÁCSKAI MAGYAR NÉPVISELETRŐL

Bácskai magyar népviseletek. Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék, 1994

A magyarság öltözködésmódjának múltjával a XIX. század végén kezd rendszeresen foglalkozni a tudomány. A századfordulón a tanulmányok már egyes néprajzi tájegységek viseletét részletesen bemutatják. A népviselet vidékek szerint változott, de egy-egy néprajzi csoporton belül szigorúan egyforma és kötelező volt. Tágabb értelemben népviseletnek nevezzük azt a viseletet is, amelynek anyagát, sőt magát a ruhát sem a parasztság keze munkája szolgáltatja, hanem a parasztság soraiából kiemelkedő mester készíti el hagyományos formában a parasztság ízlése szerint. A népviselet állandó változáson megy át, a régi elemek tovább élnek, a viseletekben lassan alkalmazkodva az újhoz.

A *Bácskai magyar népviseletek* című kötetbe összegyűjtött írások (hét dolgozat) a századforduló és a két világháború közötti időszak ruházatkódásának alakulását mutatják be. Az előszóban Beszédes Valéria a tanulmányok elsődleges céljának a hiteles, a pontos leírást hangsúlyozza. Többé-kevésbé arra igyekeznek rámutatni a feldolgozások, hogy melyek voltak azok a fő vonások, amelyek az itteni magyar lakosság öltözködését még a negyvenes években is jellemezték.

A kötet első tanulmányában Raj Rozália részletesen foglalkozik a doroszlói női viselettel a századfordulótól a kilencvenes évekig. Jól áttekinthető táblázatban sorolja fel a viseleti darabok jegyzékét. A csecsemő- és kisgyermek-, a leány- és asszonyviselet darabjait mutatja be az alsóruhától kezdve a lábbelin, hajviseleten, valamint az ünnepi öltözködésen keresztül. Csupán a menyasszonyi ruha bemutatásával marad adós a gyűjtő, pedig hasznos lenne tudni, hogy Bácskában a fehér menyasszonyi ruhát mikor kezdik használni. Az Alföldön a húszas évekig ugyanis sötét ruhában esküdött a menyasszony. Erre azonban a többi tanulmányban sem találunk adatot, csupán a menyasszonyi koszorút említik a gyűjtők, mint az öltözködés kiegészítő részét.

A XX. századi Ludas felnőtt népviseletét mutatja be Raffai Judit. Helytörténeti útmutatót ad a Ludasi-tó partján lévő településekről (Curgó, Budzsák, a Ludasi sor, a Kanizsai út és a Halomi sor), hogy azután aprólékosan bemutassa a ludasi népviseletet, ami „bunyevácós, de szegényebb mint a bunyevác viselet”. A vidék lakóinak szegénysége az ötvenes évekig szegényes viseletről tanúskodik, az ötvenes évektől a jobb gazdasági feltételek pedig a hagyományos öltözködést háttérbe szorítják. A gyűjtő nemcsak a viselet darabjait mutatja be, hanem kitér a ludasi viselet jelrendszerére: a nemzeti és földrajzi hovatarozást jelölő vonásokra, a nemek közötti különbségeket jelölő viseletre, a korra, mint meghatározó körülményre, a társadalmi helyzet és munkaalkalmak, ünnepek viseletére. Végül röviden az öltözködés mágikus szerepéről is szól.

Balla Ferenc a bezdáni népviseletről ír, és az előző két tanulmányhoz hasonlóan részletezi az öltözködés darabjait. Külön figyelmet érdemel a mesteremberekről írt részlet, amelyben láthatjuk a különféle mesterségek és mesteremberek számát a XVIII., XIX. és XX. században. A tizennyolc féle foglalkozáson keresztül tanúi lehetünk, hogyan fogynak a mesterek és mesterségek századunkban Bezdnai területén. Tanulmánya befejező részében a német ajkú lakosság népviseletét is bemutatja.

A századforduló topolyai népviseletét ismerteti dolgozatában Borús Rózsa, Csorba Béla pedig a temerini magyar népviseletről ír.

A gombosi női viselet szemiotikai leírása című tanulmányában Kálózi Aranka az öltözködésben előforduló jelekkel és jelrendszerekkel foglalkozik. A népviseleti jeleknek lehet: korjelző, családi állapotot jelölő, rendkívüli eseményeket, ünnepeket jelölő és helyjelölő szerepük. Hasonló szempontból vizsgálja Silling István a kupuszinai női népviselet változását. Silling tanulmányát az adatközlők kupuszinai nyelvhasználatára teszi színessé.

Valamennyi dolgozatban a gyűjtők keserű szájjal jegyzik meg, hogy a megváltozott életmód sajnos magával hozza a népviseletek feledésbe merülését, pedig a viselet egyike a nemzeti jelleg kifejezésének. Györfly István szavaival azonban „nem a magyar ruha teszi a magyar embert. Magyar lélek nélkül a magyar ruha csak magyarkodást jelent, amire nincs semmi szükség . . .” *A Bácskai magyar népviseletek* című gyűjtemény nem magyarkodásból jött létre, célja sokkal nemesebb és fontosabb. Mivel a magyar néprajztudomány még adós egy átfogó feldolgozással a témát illetően, ezért is dicséretesek ezek a dolgozatok, melyek igyekeznek bemutatni és egyben megmenteni a feledéstől a bácskai öltözködési kultúrát, amely a század elején még jellemezte vidékünket.

A kötetet korabeli fényképek teszik gazdagá és látványossá. *A Bácskai magyar népviseletek* című gyűjtemény méltó helyet foglal el a vajdasági néprajzkutatásban, hiszen egy eddig kevésbé ismert és kutatott területet igyekszik bemutatni szorgalmas és hozzáértő szakemberek segítségével.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

S Z Í N H Á Z

A SZERETŐ

Mit tesz két ember, egy férfi és egy nő, ha mondjuk – mint Richard és Sarah –, húszévi együttlét során, enyhén szólva, ráunnak egymásra? Egy: együtt maradnak. Kettő: elválnak. Három: együtt maradnak, de külön-külön vigasztalódnak.

A három lehetőség közül a középső, annak ellenére, hogy nagyon sok megrázkódattással jár, a legkevésbé alkalmas drámai anyag. Mert amíg két ember a válásig jut, az dráma. Amikor azonban elválnak, s mindkettő megy a maga útján: megszűnik a közös dráma lehetősége. Az első változat, tudjuk, Strindberg modellé lett *Haláltánc*ából, véresen drámai: a két ember kitartóan gyötri egymást, már-már élvezettel teszik ezt, cselekedeteiket ugyanis a gyűlölet indukálja. A harmadik lehetőség, bár a két ember külön utakon jár, mégis együtt él, találkozik: ugyancsak alapvetően drámaalkalmas.

Mint ezt Sarah és Richard esete mutatja Harold Pinter *A szerető* című egyfelvonásosában.

Kifejezetten unják egymást, együtt élnek, egy lakásban, s mégis végtelenül magányosaknak érzik magukat. *A Haláltánc*ből ismert gyűlöletig azonban nem jutnak el, de reggelinél, vacsoránál mindketten a szeretőjükről beszélnek. A nő állandó délutáni látogatójáról, Maxról, aki megértő, türelmes és főleg tüzes. A férfi arról a „mezei lotyóról”, aki – míg a kúton „ellenőrzi az olajat és a vizet” – olyan frissítőleg hat, mint egy „gyors csésze kakaó”.